

Пролягла дорога

Олександр Мінович

Водій багатотонного "КрАЗУ" Стьопа вже кілька днів був у дорозі. На його машині сильно не розженешся, це тобі не легковушка, набереш швидкість більше вісімдесяти – починає підкидати на сидінні, коливати в різні боки, ледь кермо втримаєш. Однак їхати треба – робота є робота.

Ще зраненька виїхав із Бреста, скоро вже й Ковель покажеться. Якщо їхати вночі, то на завтра буде вдома – трохи даліше Києва. Назад легше – порожняком, до Бреста прийшлося везти великовагові верстати, вантаж такий, що колеса вгиналися. Порожняком – голова не болить. За те, що в кузові, не треба думати.

Степан пускає дим у привідкрите віконце, насвистує жваву мелодію. Додому завжди їхати приємно – і робота виконана, і відпочинок світить, і в сім'ю з радістю кожного разу повертається. Дружина Галя завжди чекає з поїздки. І наварить, і пригорне. Дочка Оксанка вибіжить назустріч. Стьопа – чоловік сімейний, не то, що інші водії-дальнобійники з їхньої автоколони – в кожній поїздці собі звабу-любаску находять, аби мали де зупинитись, гарячого борщику поїсти, чарку перехилити, до теплового боку примоститись. Було раз таке й у Стьопи, але то давно. Після того, як з Галею побрався – ні-ні.

За вікном рання весна, тільки-тільки починає зеленіти. В якомусь селі, що виникає на Степановому шляху, двоє струнконогих юних дівчат дорогу переходять, в руках котики вербові. Дівчата такі розхристані, так зимову одіжку порозкривали, так сміються, такі веселі, аж заavidки беруть. "Ти бач: як весни їм хочеться, тепла не можуть діждатися", – підмічає Стьопа. "Ото в них, мабуть, такі ж соки бродять, як і на їхніх гілках вербових. Розпуститися хочуть, бруньки свої порозкривати. Весна! Що тут скажеш?".

Це Стьопу так на лірику потягнуло. Він такий – ліричний. Книжки любить читати, колись у шкільному хорі залюбки співав. Часом і зараз затує в дальній дорозі, або за столом у добрій компанії. Після школи пробував поступати в педагогічний, однак не вийшло – балів не добрав. Проте, коли пішов у шоферюги, більше про освіту не думає. Гроші добрі йдуть, чого ще потрібно, є чим сім'ю кормити.

Весняні дівчата, веселий вітерець, що залітає у вікно автомобіля, збуджують водія "КрАЗУ", йому теж хочеться щось такого – юного, вербового, стрункового.

Степан вмикає радіо. На протязі дня до приймача рука не тягнеться, бо там одна говорильня – одні й ті ж новини – ні про що, або зрідка скучні симфонії. Але якраз обідня пора, мають давати концерт на замовлення слухачів. Можна буде майже цілу годину гарну музику слухати.

До кабіни вривається нова мелодія, недавно тільки вперше почута. Жалко, що не можна платівки з нею ніде купити. Але й те добре, що по радіо інколи передають.

"Пролягла дорога від твоїх воріт до моїх воріт, як струна...".

Стьопу продовжує проймає ліричний настрій, навіяний струнконогими дівчатами й новою піснею. Мимоволі приходять у голову спогади.

Місцевість, якою проїжджає – знайома, колись прийшлося тут побувати. Правда, давненько вже, років зо п'ять назад, проте, в думці немов учора.

Нінка! До чого ж гарна була зустріч, як міцно поселилася-вкарбувалася в пам'ять. Навіть Галя не витіснила. Ніна! Тепла, лагідна, добра. Нагадує ті ж котики вербові – пухнаті-пухнаті. Хочеться руками погладити. "Де ти тепер, Нінко, чи згадуєш мене? Може вже давно заміж вискочила. А може... Ех, заїхати б, провідати! Тут же недалеко, можна сказати: по дорозі. Хоча – ні. Все в минулому, не можна піддаватися, вдома Галя чекає. Це коли нежонатий був – таке могло пройти. Треба гнати від себе блудні мислі. Додому й тільки додому".

У Ковелі зупинився. Перекусити захотілося. Люди на вулиці здалися захмелілими від весняного сонця, особливо жінки. Для них наче день святковий, хоча будень. Ледь не кожна друга мружиться-всміхається.

І тут весною вчувається.

Недалечко від залізничного вокзалу знайшов тихе місце, де машину зміг поставити. Прикинув, що десь поблизу має бути їдальня, або кафешка якась. Не прогадав, така віднайшлася.

Однак, у їдальні народу – мов на базарі в людний день. Не менше години треба постояти, поки до їжі доберешся. Ще й рибний день, м'ясом і не пахне. Воно й риба штука смачна, але не відварна-їдальнівська, в якій одні кості.

Пішов щось інше шукати. В забігайлівці, під інтригуючою назвою "Світлофор", їсти не подавали. Пригощали дешевим вином, розливним пивом і плавленими сирками. Швидкоока буфетниця відразу стрельнула по Стьопі зацікавленим поглядом. Видно вміла одрізнати серйозного чоловіка від п'яниць-завсідників. Та й незнайомиць був хлопець нівроку. До такого ледь не кожна пристала б. Тому блиснула до нього рівними зубами з золотою коронкою, схитнула високими грудьми, зачіску грайливо поправила. Але не вийшло. Не відреагував. Спитав лише, де їсти можна купити. То махнула йому розчаровано рукою у бік вокзалу.

Там Стьопа й купив собі пиріжків з лівером і пляшку солодкої води-газіровки. З назвою на етикетці: "Крем-сода". Раніше такої ще не пробував.

Вирішив знайти по дорозі підходяще місце – де зміг би пообідати. При виїзді з міста – шляхи розходяться. Прямо – на Луцьк, наліво – по "Варшавці", лісами. Рука сама повернула наліво, напівсвідомо. Встиг подумати: "повз Мар'янівку, де Нінка живе. Заїжджати не буду, але хоч оком кину в її сторону".

Знову згадалося, що саме десть тут помітив колись край дороги Ніну. Стояла й піднімала руку, аби машину зупинити. Хтіла під'їхати до своєї Мар'янівки. Мабуть, довго чекала, зневірилась, що хтось стане. Так на лиці було в дівчини написано, а може здалося тоді Степану, може так вже треба було, аби якраз він зупинився. Кажуть симпатія між жінкою й чоловіком часто виникає не лише з першого погляду, а й від чогось внутрішнього невольного, несвідомого.

Коли Ніна сіла поруч в кабіні, те невловиме в одну мить проникло в Стьопа. Його ніби раптово підзарядило позитивною енергією. Захотілося говорити, всміхатися, казати щось приємне-жартівливе, підсилювати симпатію, завойовувати супутницю. Хотілося привертати її увагу, чути щось від неї. І все це не за покликом розуму, не нарощено, а якось само по собі, мовби так і мало бути.

Відчувалося, що дівчина не з балакучих, не з тих, що розкриваються при першому знайомстві. Однак легка мила посмішка її видавала. Симпатія була взаємною.

Тоді за вікном машини буяло зеленню раннє літо. Найкраща літня пора. Ще не спека, але й теплині вже досталь. Ніна сиділа поруч зі Стьопою в легенькому платтячку. Голі руки, ноги, ніжна шия лоскотали зір водію, відволікали од дороги, заставляли його кидати крадькома звабні погляди на дівочі принади.

Не встигли добре розговоритися, як уже й Нініне село – Мар'янівка. Стьопа толерантно підвіз до самої хати, додумався й руку подати дівчині, щоб з високої кабінки було зручно зійти. Ніби на цьому й розставатись прийшла пора, але кожен відчував, що хотів відстрочити розставання. Хіба легко зіскочити з чогось приємного? Ніна спромоглася першою:

– Може водою вас пригостити? Вода в нас добра! А ще вишень можу нарвати, хоч якось розплачусь за те, що підвезли. Заходьте до двору, будем гостям раді!

– Дякую! Води якраз не мішало б. І з собою наберу, у мене термос літровий є для цього. Та й од вишень не відмовлюсь, дорога далека – буде чим зайнятися, цього року вишень ще не їв. А ви з ким тут живете, хто тут ще буде мені радий?

– Тільки я і стара мати, не бійтеся, чоловіка не маю.

Степан достав із машини літровий термос, пішов до колодязя води набрати. Ніна за чимось у хату побігла. За мить вискочила назад поблідла й перелякана, неначе смерть там побачила. Змогла лише вичавити з себе:

– Мати!

Стьопа прожогом кинувся до хати. Біля ліжка, на підлозі вгледів нерухому стару жінку. Впав біля неї навколішки, приклав два пальці до шиї, намагаючись прислухатися, чи пульс б'ється. Дівчина тремтячим голосом запитала:

– Жива?

– Спокійно-спокійно, здається – жива! Давайте швидко викликайте, мабуть, щось із серцем у вашої матері.

– Та де там та швидка, в нас її ніколи ніхто не бачив. Фельдшер колись був, а тепер і його нема, звільнився недавно. У нього й телефон був, один на все село. Йо-йо-ой, що ж його робити? Помре мати... вона ж і правду сердечниця, на каплях живе.

– Тихо-тихо, не дамо померти! Будем надіятися – виживе!

Степан схватив знепритомнілу худющу жінку в оберемки й поніс до своєї машини. В кабіні поклав на подвійне пасажирське сидіння – якраз помістилася. Заскочив до керма й уже хотів їхати, але згадав про дівчину. Та стояла коло машини з опущеними руками й не знала до чого себе приткнути. Скомандував їй:

– Беріть швиденько якусь одежину стару й поміщайтесь якось тут, у кабіні, в ногах

у матері! Разом поїдемо! Скільки до лікарні?.. Далеко?

- Хіба я міряла, десь кілометрів із двадцять буде, якщо до Ковеля.

- Туди дорогу я знаю, якщо ближче нема нічого, тоді - погнали!

У незнайомому місті Стьопа заїхав під заборонений знак. Не встиг проїхати й ста метрів - даїшник. Засюрчав у свисток, замахав своєю рябою палицею, вибіг ледь не під колеса автомобіля. Проте на здивування, водій не зреагував, поїхав далі. Міліціонер кулею на мотоцикл - і в погоню за злісним порушником. Правда, побачивши машину порушника біля лікарні й те, як водій витягує з кабінки нерухому жінку, вчасно зупинився. Совість взяла верх над бажанням заробити й пробити дірочку в талоні водія. Міліцейський мотоцикл зробив сердито, зі скреготом— вищанням гальм, велике коло під лікарнею і зник за рогом будинку.

Степан навіть не глянув у бік міліціонера. Летів по сходинках лікарні, немовби не чужу, а свою матір спасав, заставив своїм поспіхом заметушитися майже весь лікарняний персонал.

Хвору жінку негайно оглянули й почали надавати першу допомогу. Стьопа з Ніною чекали в коридорі. Щоб хоч трохи заспокоїти дівчину, Степан взяв її за руку й обійняв за плечі, шептав заспокійливі слова. В цих безневинних, таких доречних обіймах, Ніна поступово втихомирилась від розпачу й стала почувати себе затишно. Вона ніколи до цього не була в чоловічих обіймах. Ще й таких тісних, міцних, заспокійливих.

Просиділи в коридорі довгенько, все чекали, коли їм скажуть щось обнадійливе. Нарешті лікар, який опікувався хворою вийшов, спитавши, хто тут родичі хворої, заявив:

- Вважайте, що повезло, пацієнтку вчасно до нас привезли, якби трохи пізніше - допомога їй не була би потрібна. А так, будем надіятися, що все стабілізується. Прийдеться хвору залишити на пару днів, а тоді, думаю, зможете забрати до себе. Вам оставатися не має потреби - можете їхати спокійно додому.

В цей день над містом літав метелик, якому життя було - один день. Він пурхав над річкою Турія, сідав на квіти у сквериках, весело й безтурботно кружляв над деревами, людьми, опускався на голови дітям, які верещали од задоволення та пробували його спіймати. Надвечір стало холоднішати й метелик почав шукати теплого захистку. Прилетів під вікна лікарні й хотів проникнути всередину, але відчув, що з тих вікон вчувається більше болем і плачем, ніж теплом. Тому опустився на вантажний автомобіль Степана, влетів у незакриту щілину вікна й поселився в кабінці. Схоже, той метелик був посланцем чудесного зачарування для хлопця і дівчини, які незабаром зайняли свої місця у сусідстві з цим дивовижним гостем.

Коли Стьопа з Ніною вийшли з лікарні, надворі спустилися сутінки. Ввімкнулись ліхтарі на вулицях і закрились магазини. Втомлені переживаннями й клопотами молоді люди відчули, що проголодалися. Ніна запросила до себе:

- Поїхали до мене, хоч нагодую чимось. Я вам так вдячна, ви мене так виручили, допомогли, я сама нізащо не справилася б. Заклякла б там коло матері і трусилася, поки сама не знепритомніла б.

- Воно то все рівно вже мені по темноті їхати, і їсти не зможу тепер купити, так що згоджуюсь. Однак давайте на "ти" і познайомимось нарешті. Я - Стьопа!

- Ніна! Дуже рада, що зголосились на мою пропозицію!

Вечеряли мовчки. Почувалися ніяково. Одне діло в автомобілі разом, чи в лікарні, а тут удвох, у хаті, та ще й ввечері. Мислі полізли різні, десь ледь-ледь спокусливі. Не геть так прямо, а якось далеко, кожному в собі. Як може не тривожити, не надихати така компанія, такі умови. У хлопця пересохло в горлі, на губах, немов хтось паперовими їх зробив-замінив. Дівчина відчула легеньке тремтіння. Хата стала наче наелектризована. Обом не хотілось говорити, щоб не видати себе, своїх напівсвідомих, неясних бажань. Не мали сили говорити, лише витискали з себе короткі необхідні слова, й ті - шепотом. Немов боялися зруйнувати-розбити щось крихке, невловиме, легке.

Врешті-решт Ніна наважилася запропонувати:

- Ви... ти, Стьопо, вмощуйся отут - на матиному ліжку, а я на кухні приловчуся.

- Де ж там місця, на тій кухні? Не видумуй - лягай он на ліжку в одній зі мною кімнаті. Не поб'ємся! Гаси світло!

Не побились. Але й заснути не могли. Спершу стримували дихання, боялись поворухнутись. Кожне чутко прислухалось до іншого, чули, що сон не йде. Серця стукотіли так, наче у переляканих. Збудження не покидало. Щось поміж ними було таке, яке затьмарило мозок, вкратило розум, відчуття реальності. Немов сп'яніли од чогось. Не звично, не звідано. Так, як і повинно бути, коли вперше торкаєшся чогось надзвичайно таємничого. Неначе стоїш на високому березі, з якого збираєшся пірнути у незнайому глибіню.

Стьопа таки наважився. Встав зі свого ліжка, навшпиньках, затамувавши подих, наблизився до Ніниного. Відгорнув ряднину й приліг-притулювся до завмерлої дівчини. Якийсь час лежали нерухомо, боялися більшого. Проте великий, ніким ще незборимий потяг, що живе-витає між чоловіком і жінкою узяв своє. Ніна забилася в міцних чоловічих обіймах. Спочатку спромоглася легко пручатися. Видихнула нерозбірливе: "не треба! Пустити!". Але вже за мить втратила той легенький спротив, який, мабуть, був більше надуманий ніж справжній.

Зранку, Ніна похапцем, сором'язливо, червоніючи застеляла постіль, ховала від чоловічих очей своє молоде тіло. А Стьопа збирався в дорогу. Спішив-запізнювався, теж трохи соромився. Навіть від сніданку одмовився, вишень стиглих тільки знайшов часу нарвати. Правда, пригорнув на прощання дівчину, щось сказав скоромовкою, та й поїхав.

На цьому все й скінчилося. Може тому, що посланець-метелик був одноденкою, а може далось взнаки, що Стьопа - дальнобійник. Колеги-шоферюги вклали в голову, що таке з ними трапляється, таке є нормальним, допустимим, адже сама робота до цього сприяє, правом таким наділяє. "Тільки в нас і ще в моряків є таке право", - любляв говорити хтось із водіїв їхньої автоколони.

Проте тонка хлопчава натура взяла верх над правилами-установками

дальнобійників. Не встиг від'їхати од Мар'янівки якусь сотню кілометрів, як почав згадувати Ніну в наймилішому вигляді. Жодним своїм рухом чи словом вона не залишила в пам'яті чогось поганого. Тільки чисте й світле. До якого хотілося негайно повернутися. Якби не робота, не обов'язок доставити вантаж, відзвітуватися, автомобіль повернути в гараж – здавалося: повернувся б. Нікуди більше не поїхав би, тільки назад до Ніни. Вона заповонила його думки, відволікала од всього навколишнього, стала чимось схожим на свято – приємним-приємним, зігріваючим душу. Згадка про неї хвилювала й п'янила водночас. Довгою дорогою хлопець смакував солодкими вишнями і п'янкою згадкою про Ніну.

Степан пообіцяв собі обов'язково повернутися до Ніни. Не казав собі ким, у якій якості, з якими намірами. Просто повернутися – і край. Таке рішення заспокоїло. Немов забрало трохи з собою ті думки, які ледь виразно давили на совість, заставляли відчувати провину перед покинутою дівчиною.

Водій "КрАЗУ" відволікся од своїх споминів. Побачив гарне місце обабіч траси – березовий гайок, який кидався здалеку в очі своєю білизою. Він завернув до гайка, проїхав метрів зо двісті та зупинився. Подумалось: "може вже сік березовий іде... оце було б добре!". Пройшовши трохи гайком – почув дитячі голоси. На невеличкій галявині – гурт хлопців-школярів, грають у якусь гру. Саме суперечку затіяли, чубляться. Біля берез скляні банки виставлені – сік у них капає. Посеред галяви – вогнище, від нього запахом печеного сала.

Четверо школярів-шестикласників із села Волошки втекли з третього уроку. Чого його сидіти за партою в душному класі, коли в лісі березовий сік пішов? І стежки підсохли, можна надоївши за зиму чоботи поміняти на легші черевики. Скляні трилітрові банки в руки, свердло, молоток – і гайда. Весняний ліс для хлопців вільна-воля. Погуляти можна, побігати, посвистіти, покричати на все горло – дух весняний спонукає. Ганяти вдасться лісом – мов лошатам, випущеним вперше з конюшні. А ще на траві полежати, там де грудок. То нічого, що баба Пріська наказувала: "не здумайте мені на сиру землю сідати! Чуєте? Ше рано – простудитесь, тоді що будем з вами робити?".

Ай – що та баба знає! Біля розпаленого багаття так тепло, що яка тобі простуда. А картопля яка смачнюща – запечена-обвуглена! А сало, підсмажене на вогні, нанизане на паличку, вистругану з гіркої черемхової гілки. Ото забавка-гулянка – куди тій школі братись.

Степан, помітивши на галявині хлопців, голосно привітався:

– Здорові були, хлопці! Шо, йде сік?

– А чом не йде, капотить повним ходом, не встигаєм банки підставляти. Хочете, можем вас пригостити.

– Дякую! Було б добре, так соку захотілося...

– То сідайте коло нас. Ви звідки? Наче не наш...

– Не ваш... Водій я, он машину на звороті поставив. По трасі їхав, берези побачив, дай, думаю, зверну, може соку вдасться спробувати. А тут – ви. Можна сказати –

повезло.

- Якщо водій, то їсти, мабуть, хочете. Беріть сало, якраз підсмажилось, картоплю зараз дістанемо, має вже спектися.

- Ото добре! Хочу вас теж пригостити. Пиріжків купив у Ковелі й води солодкої. Беріть!

Хлопці кинулися до пиріжків, стали пробувати воду. Хвалили куплене, казали, що не часто таке куштують. А Степан із задоволенням смакував салом, обпікаючи губи. Потім разом прийнялися до картоплі, підкидали-холодили її в руках, здирали обгорілу шкірку, вимазувалися в чорне-закоптіле. Запивали холодним березовим соком і реготали з причини й без причини, бо було весняно-весело-задиристо. Від землі йшло чимось сильним, новим, енергійним, ніби вселяло якоюсь радісною надією.

В добрій компанії легко засидітись. Не встигли зогледітись - вже й сутеніти почало. Степан провів школярів із лісу й подався до своєї машини. Хоч і темно було їхати, але не привикати, не вперше. По-темному навіть краще, машин немає, не треба обганяти чи поступатися дорогою. Однак вийшла okazія - двигун не завівся. Схоже, сів акумулятор. Аби відплатити добром за добро: за сало, картоплю й березовий сік, Стьопа раніше дозволив хлопцям посидіти в кабіні автомобіля, покрутити кермо, натискати на педаль, "піпикати" сигналом. Напевно, вони вмикали світло фар, чим посадили акумулятор. Проблема! Якби ж хоч завидна, пішов би в село, може знайшов би якогось тракториста або водія, який зміг допомогти. А поночі - як його шукати, як людей тривожити? Чи й піде хтось на підмогу?

Степан вийшов на шосе, спробував зупинити машину. Вони проїжджали не часто, однак, не зупинялися. Хто буде зупинятися самотньому чоловіку, який не знає чого стоїть край лісу, мало ким він може бути. Аби вдень - свій брат водій не проїхав би мимо. А так... Що поробиш... Прийдеться ночувати.

Спочатку в кабіні було більш-менш тепло. Металева обшивка, нагріта сонцем, тримала ще денне тепло. Вдалося навіть дрімнути на хвилю. Проте ненадовго. Холод вертким в'юном став лізти в кожну шпаринку одягу, приставав до тіла. Так вийшло, що Степан не запасся теплим одягом. Не збирався їхати поночі, а вдень же за метеопрогнозом обіцяли не холодну, сонячну погоду. Приблизно через годину терпіти далі не зміг, стало так проймає, немовби й до зубів холод пробрався.

Стьопа виліз із машини й почав стрибати-танцювати, щоб зігрітись. Приступили спокусливі думки. "До Ніни зовсім недалеко... Там тепло... Може не забула... А ну, як ще пам'ятає й прихистить, не вижене... Що не кажи, а вона - добра... І лагідна... І така-така... Ох, Нінка-Нінка!.. Як же гарно було тоді з тобою!.. Може піти?.. А там, як карта ляже...".

Прийнятні мислі-спогади підштовхнули до руху. Степан прийняв рішення йти в Мар'янівку. На всяк випадок (може Ніна вже чоловіка має) знову прихватив із собою термос, чуть-що - скаже: зайшов води набрати.

Дорога швидко зігріла, чоловік не барився, йшов, наче щось підганяло. Знову почав згадувати колишню зустріч із Ніною, своє тодішнє бажання повернутись до неї. Може

таки й повернувся б. Якби не випадок. Що тут зробиш, коли так уже вийшло, так все негадано повернулось у інший бік? Якби не та клята аварія... Врізався на добрячому ходу в трактор. Сам не був винуватим – тракторист відволікся й вискочив йому прямо під колеса. Передню частину автомобіля зім'яло в гармошку, кабіни наче й не було. Вижив чудом. Ніхто й не сподівався, що живим залишиться. По лікарнях довго прийшлося валятися. Білі халати лікарів, запахи ліків ледь не з рік ввижалися-снилися після лікування. Та аварія пам'ять про Нінку трохи відбила-стерла. Ніби було таке з ним, і ніби й не було, немов приснилося. В цей час і прийшла Галя. Медсестра. Доглядала за ним. Була такою чуйною-уважною, так розрадила в нелегку годину, що мимоволі прихилила до себе. Хіба такому можна опиратися, можна бути байдужим? Коли біля тебе людина день і ніч клопочеться? Коли біль знімає, заспокоює, посміхається, з ложки годує? Хто зможе на таке не відізватися? Стьопа й відізався, не з каменю. А там, дивись, і дочка Оксанка на світ з'явилася – заповонила собою весь батьківський вільний час, всі думки і спогади. Так Ніна й забулася. Не геть забулася, ні. Вона немов сховалася-загорнулася в щось таке, яке потрібно було діставати тільки наодинці, тільки тоді, коли Стьопа впадав у вельми ліричний настрій. Приміром: слухав якусь дуже гарну пісню. Тоді Нінка поверталася – теплом і смутком на серці, водночас. Як зараз.

В той час, коли Стьопа виїхав із Бреста, Ніна теж схопилася рано. Чогось не спалося. Стала поратися по хаті, а з рук все падає.

– Хтось має прибитися до нас, бач – спішить, – підмітила мати.

– Немає кому спішити, нема кому прибиватися, то все забобони, не вірю я в них, – відповіла Ніна. – Кого нам чекати?

– А я знаю... може й нема кому, але то вже прикмета така, бува часом справджується.

Малий Богдан, якого мати з бабою звали Баданчик, проснувся від цих розмов. Став шукати куди руки приткнути. Помічник – принеси подай, не треба ні за чим нагинатися, чи бігти. Скрізь малого можна послати. А він тільки радий цьому. Коли ще й похвалять – літає. Тепер мати посадила біля плити-грубки – дрібне паліччя у вогонь підкидати, аби куліш зварився.

Поснідавши, Ніна вийшла на город – задумала часник посадити. Богдан з нею, мов на прив'язі. Свіжоскопана рілля аж просилася чимось її засадити, аби дати нове життя. Бадьоро Ніні коло неї – сонце весняне сили додає. В землі личинки хрущів. Горобців налетіло – наче телеграмою їх покликали. Лізуть під лопату й не бояться, бажання поласувати масними личинками переборює страх. Богдан махає на них ногою, пробує сполохати плещучи руками – не піддаються, не збираються тікати. Тоді малий сам порпається-шукає в землі хрущів і годує горобців. Ті кидаються на кожен помах хлопця зграєю. І цвірінькають-верещать, мов подуріли. Теж, мабуть, весна діє.

Від такої роботи в хату йти не хочеться, цілий день би тицялись. А тут ще й журавлі прямо над селом, над їхньою хатою. Курличуть радо-радо, летять високим небом і сповіщають про себе, про своє довгоочікуване повернення додому. Богдан прикладає

долоню до очей, жмуриться від сонця, вдивляється в довгий журавлиний стрій, захоплено прислухається до пташиного клечання.

- Ма! А куди ці журавлі летять?

- Додому, куди ж і ще. Здалеку летять, з-за моря, до нього не один день треба машиною їхати. Я там ніколи й не була, ти підростеш - побуваєш.

- А де їхня дома?

- Хтось на наших болотах поселиться, он там - за лісом, а хтось ще далі полетить, на північ, де може й сніг лежить, і холодно.

- Нащо ж їм туди де холодно, хай би в нас заливались.

- У кожного своя дома, навіть у птиці.

Пізно ввечері Ніна згадала ранішні слова матері, що хтось має прибитися. З жалем подумала: "не справдилось, а так хотілося...". Кожного разу, коли її маленька надія не збувалася, на душі робилося гірко. "Чого я ще чекаю, на що сподіваюсь?.. Скільки то вже літ пройшло... Пора забути й не морочити голови...".

Степан прийшов до Ніниної хати, коли вже не світилося. Постояв біля воріт, ніяк не знаходив сили їх відчинити, не міг зважитися. Брала сумніви чи правильно робить, чи не стане комусь на заваді, чи не вмішається в чуже життя. Найбільше остерігався, що вийде Нінин чоловік. Що йому казати? Як пояснити свій нічний візит? Не хотілося сварки-бійки.

Бажання побачити Ніну пересилило. Зайшов у двір, постукав у вікно. "Господарі, чи можна у вас води набрати?".

У хаті світло не вмикали. Вхідні двері рипнули і на порозі показалась чиясь постать. "Хто тут?" - запитало знайомим голосом. Не відповів, наче мову на мить одняло. Підійшов геть близько, впритул. Нінка зойкнула-стрепенулася, потім прошепотіла-видихнула:

- Стюпа? Ти?

Дальше говорити не змогла. Припала до Стюпиних грудей і забилася плачем - болісним і радісним. Довго не могла зупинитися, відірватися од знайомих, хоч трохи й призабутих грудей. Вдихала в себе чоловічий запах, мішала його зі слізьми.

Згодом оговталася. Щось зашепотіли-заговорили, щось питали-казали, але слова не доходили до голови, звучали ніби окремо від них. Тоді обоє надовго завмерли, замовчали. Тільки дали волю рукам, мовби сліпці, які пробують навіпомацки віднайти на тілі іншого щось знайоме, рідне.

Вивела з такого стану мати:

- Хто там, Ніно?

- Спіть-спіть, то так... все добре, не переживайте.

Ніна до хати не запросила, там мати. Повела у літню кухню. Забігала, заметушилася коло Стюпи, щось невпопад говорила, розпитувала. Час від часу зупинялася й знову припадала до Степанових грудей. Була така рада, аж нестямна. Сльози мішались у неї із щасливою усмішкою.

До вечері не приступили. Їжу замінили палкі обійми.

Зранку Стьопа проснувся від того, що йому хтось легенько торкнувся великого пальця ноги, яка виглядала з під ковдри. М'якенькі дитячі руки – їх ні з чим не спутати, такі ж як у його дочки Оксанки. Цей хтось торкнувся – і зник, сховався під ліжком. Однак Степан встиг помітити біляву чуприну і три родимки на шиї – в один ряд. "Точнісінько, як у моєї Оксанки", – мелькнуло в Стьопиній голові. Але спросоння не придав побаченому ніякого значення. Ще не прийшов у себе після ночі. Тому знову закрив очі й повернувся на бік – ближче до теплого тіла Нінки.

Ніна ще спала. Втоплена, з ледь видимою усмішкою на губах, неначе бачила щось дуже приємне вві сні. Від поруху Стьопи, від того, що почула на собі його руку, проснулась. Потрапила знову в обійми.

– Чуєш, здається, мене хтось за ногу торкався, – повідомив Степан. – Що це в тебе тут завелось?

– Не що, а хто... це Баданчик мій. Злякався тебе, напевно, того й сховався. Завжди ховається від незнайомців. А торкнутися насмілився – сама дивуюся, видно цікавість верх взяла. Тепер не відстане од мене з розпитуваннями. Сто питань задасть, ше й мати моя на поміч йому прийде. Куди ж тепер дітися?

– І що будеш казати?

– Не знаю... а ти що пропонуєш?

Степан не відповів. Задумався. Не знав як вийти з ситуації, як порозумітися з Ніною, щоб не образити. Не хтів нічого про себе скривати, але й не мав сили розповісти. Мовчанка затягнулася. Ніна лежала й чекала. Коли тягти далі не було куди, Стьопа врешті решт наважився:

– Оженився я там, у себе. Жінку маю і дитину. Але про тебе весь час думаю, не виходиш з моєї голови. А тут так трапилось – проїжджав неподалеку, дорога пролягла ледь не до твоїх воріт. Згадав нашу першу зустріч. Дай, думаю, заїду, хоч побачу. Вибач мені! Я не просто так, я з душею. Ех! Якби ж то можна було дві жінки, обох би ошчасливив!

Ніну від цих слів немов електричним струмом вдарило. Відсунулась, скрутилася калачиком, і наче раптом похолола вся. Вона б мала знати, мала б розуміти, що саме так могло статися. Адже роки пройшли. Проте надіялась, тішилась надією, що коли-небудь Степан повернеться, і що буде він належати тільки їй одній.

Надія не збулася. Після ночі щастя, наступив ранок похмілля.

Знову надовго зависла мовчанка. Тягуча, неприємна. На цей раз її порушила Ніна:

– Що ж ти, Стьопо... нашо ж ти... треба було не заїжджати... то ж так не можна, не годиться...

І більше не сказала жодного слова. Стала враз немов чужа, неначе у неї щось надломилось всередині.

Степан одягнувся, вийшов на вулицю, по ній якраз проїжджала випадкова машина. Зупинив, попросив підвезти. За мить машина від'їхала. Навздогін за нею довго біг малий Баданчик, тримав у руках забутий біля криниці водійський термос і щосили кричав:

- Дядю-ю, дядю-ю ви у нас оце забули!.. У нас забу-у-ли-и... забу-у-ли-и...